

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства

Наталія Божко

Медицина і художня культура

**Конспект лекцій з вибіркової дисципліни
для студентів 1 курсу
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 228 «Педіатрія»**

ЛЬВІВ-2023

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства

Наталія Божко

Медицина і художня культура

Конспект лекцій з вибіркової дисципліни
для студентів 1 курсу
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 228 «Педіатрія»

Обговорено та ухвалено на засіданні
методичної комісії кафедри
українознавства (протокол № 1 від 31
серпня 2023 року)

Затверджено методичною комісією
факультету іноземних студентів (протокол
№ 1 від 31 серпня 2023 року)

ЛЬВІВ-2023

УДК 61.11-18 (73.75.76.78.7.03)

Божко Н.М.

Медицина і художня культура: конспект лекцій з вибіркової дисципліни для студентів 1 курсу галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 228 «Педіатрія» / Н. М. Божко. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2023. 27 с.

Навчально-методичне видання містить короткий виклад лекційного матеріалу з авторського курсу вибіркової компоненти «Медицина і художня культура». Адресовано студентам 1 курсу медичного факультету ЗВО медичного профілю.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Цубов Л.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри ЕКМ ІППТ НУ «Львівська політехніка»

Мариськевич Т.Г., кандидат історичних наук, доцент кафедри історичного краєзнавства Львівського національного університету ім. Івана Франка

Обговорено та ухвалено на засіданні методичної комісії кафедри
українознавства (протокол №1 від 30 серпня 2023 року)
Затверджено профільною методичною комісією гуманітарних дисциплін
(протокол №1 від 31 серпня 2023 року)

© Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького, 2023

© Божко Н.М., 2023

©Кафедра українознавства

Передмова

Запропоновані студентам першого року навчання медичного факультету дисципліни за вибором прагнуть поглибити та урізноманітнити межі основних профільних предметів, розвивати і доповнювати їх значення та суть. Метою викладання вибіркового курсу «**Медицина і художня культура**» є наближення до майбутніх медиків знань про єдині шляхи формування духовної культури людства; про загальні та специфічні підходи вирішення проблем сучасної медицини з допомогою мистецтва.

Вивчення курсу «**Медицина і художня культура**» передбачає 12 год. лекційних занять.

Тематичний планлекцій з дисципліни «Медицина і художня культура»

№ з.п.	ТЕМА	Кількість Годин
1.	Формування медицини і художньої культури як вияв інтелектуального і емоційного вдосконалення людини	2
2.	Медицина і література	2
3.	Образотворче мистецтво і мистецтво лікування	2
4.	Історія та мистецтво будівництва лікувальних установ	2
5.	Медицина і театральні видовища	2
6.	Музичне мистецтво і медицина	2
	Всього	12

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Формування медицини і художньої культури як вияв інтелектуального і емоційного вдосконалення людини (2 год.)

План

- 1.Людина як «об'єкт» і «суб'єкт» творення культурних цінностей. Інтелектуальна діяльність людини як шлях до вдосконалення людського суспільства.
2. Суть термінів «медицина» і «мистецтво». Суть поняття «художня культура».
3. Види і жанри художньої культури.
- 4.Взаємодія медицини і художньої культури як метод вдосконалення пізнання людини.

Рекомендована література

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
2. Кіно і телебачення. Арт-терапія душі, зачарованої екраном. Вступ до екранної метаантропології. / Вселена Світла, вид-во КТН. 2020. 370 с.
3. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон : Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
4. Марчукова С. М. Медицина в дзеркалі історії. Київ: Європейський дім, 2023. 272 с.
5. Турган О.Д. Медицина і художня культура (частина перша): навчальний посібник для студентів-медиків / О. Д. Турган. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 124 с.

1. Слово “культура” латинського походження і в буквальному перекладі означає – обробіток, догляд, вдосконалення. У давньому Римі воно спочатку вживалося у значенні уміння обробляти землю. Так термін «культура» вперше зустрічається у праці Марка Порція Катона “De agri cultura “ Однак уже в цей період культуру розуміють дещо ширше, ніж як заняття аграрною діяльністю. Зокрема, в листах Цицерона можна прочитати: “cultura animi autem philosophia est” – філософія є культурою душі, тобто мистецтвом плекання розуму, вдосконалення своїх розумових здібностей.

Пізніше культуру стали розуміти як цивілізованість, людяність, що виділяє людину з природи, варварського стану. Культура стала мірою, що відрізняла одну людину від іншою не в антропологічному розумінні, а в соціальному. З розвитком суспільних відносин під культурою розуміють освіченість, вихованість людини. Паралельно з цим культура сприймається у широкому соціальному розумінні. Справа у тому, що “cultura” перекладається не лише як “обробіток“, але і як “вшановування”, тобто поклоніння божеству. Причому, якщо античний світ зробив наголос на першому значенні слова, то християнський світ – на другому. Єдність слів “культ” і “культура” в античному світі не випадкова. Адже античні боги обертаються природними стихіями. І обробіток Землі у греків пов’язаний з поклонінням богині Землі – Гери. Інакше у християн, у яких Бог перебуває за межами земного світу. Саме вшановування триєдиного Бога стало у християнстві основою духовного розвитку людини. Таким чином, у Середньовіччі головним у вдосконаленні людини стає релігійний культ. Що стосується світської культури, то в одних християнських богословів вона трактується як підготовка до релігійного осіяння, а в інших – як шлях помилок, що відволікає від істини в особі Бога.

Епоха Відродження повернулася до античних уявлень про людину і її місце у світі. Мислителі Ренесансу з’єднали розуміння античного ідеалу людини з християнськими поглядами. Відродження – епоха формування буржуазних відносин. Це час, коли в європейських містах зростає роль купецтва як верстви населення, власників мануфактур, що використовують найману працю. Європейці починають освоювати нові землі на нових континентах. Це час розвитку міського самоуправління, коли міський люд кидає виклик своїм володарям. І на цьому історичному шляху зміщуються акценти у співвідношенні культу і культури на користь останньої. Змінюється уявлення про те, як треба виховувати достойну людину. Звеличення людини

тепер виявляється не стільки наслідком Божої Благодаті, скільки продуктом особистої волі і таланту.

І саме у цей час з'являється перше наукове визначення поняття „культура”, коли людство починає усвідомлювати рівні своєї самореалізації. У повсякденний вжиток поняття “культура” запропонував німецький просвітник С.Пуфендорф для позначення всього того, що відрізняється від природного, тваринного, тобто всього створеного і надбаного самою людиною, що має соціальне, позабіологічне походження. У цьому розумінні культура розглядається як сукупність всіх матеріальних і духовних цінностей, створених людством за час свого існування.

Новий етап у розвитку вчень про культуру настає в епоху Просвітництва. Просвітницькі ідеї про культуру – це не просто констатація фактів, але й розмова про вищі цілі людського роду. За допомогою поняття “культура” мислителі задали головний орієнтир і спрямованість людського життя. Адже воно вказувало на розумну людину, в світлі якої ми повинні оцінювати минуле і майбутнє.

У ХУІІІ ст. німецький філософ Й.Гердер у книзі «Ідеї філософії історії людства» вперше сформулював концептуальну ідею культури. Для Й.Гердера культура є наслідком здатності людини до творчої, розумової діяльності, яка знаходить свій вираз у мові, науці, ремеслі, мистецтві, державі, релігії і т.п. Гердер перший з філософів, який спромігся подивитися на світ людини як світ культури, на прогрес людства тільки через культуру (див. Гердер Й. *Идеи к философии истории человечества.* –М., 1977 С. 448). Саме з такої позиції розглядають поняття “культура” і в наші дні.

Отже, поняття „культура” у початковому його тлумаченні не позначало якогось особливого предмета, стану або змісту. У первісному значенні культура – обробіток, вирощування, догляд. У переносному значенні культура – це догляд, ушляхетнення тілесно-духовного стану людини. Дія на покращення того, що стосується людини або процес, який пов'язаний з уявленнями про дію, і тому вживається з певним доповненням, позначаючи завжди культуру чогось – культуру духу, культуру розуму тощо.

Культура – є сукупністю матеріальних і духовних цінностей, які відображають активну, творчу діяльність людей в освоєнні світу в ході історичного розвитку суспільства.

Специфіка культури як якісної характеристики людини полягає у тому, що вона (культура) свідчить, в якій мірі біологічна істота (людина) стала до себе і по відношенню до інших **людиною**. Культура, як і праця робить людину людиною. Але якщо праця – це єдина соціальна субстанція, що створює людину та розвиває її сутнісні сили, то культура – є єдиною соціальною мірою, демонструючи, в якій мірі людина стала людиною. Інакше кажучи, **культура є якісна характеристика розвитку суспільства.**

Культура створюється людиною, водночас людина живе в культурі.

Людина постає і як об'єкт і як суб'єкт культурної діяльності.

Людина – творець культури, та її споживач.

Саме здатність людини створювати культуру відрізняє її від тварин. І саме культура, утворює механізм спадкування, що дозволяє людині зберігати досвід і тому розвиватися, по-перше, цілеспрямовано і, по-друге, швидше, ніж інші живі форми на Землі. І саме рівнем розвитку культури визначають вищі і нижчі стадії розвитку суспільства, фази розвитку цивілізації.

Культура визначає зміст і форми прояву потреб людини. У своєму розвитку людина удосконалює свої потреби в змісті вираження в них глибини

і складності усе більш повно усвідомлюваної своєї людської природи. Навіть суто біологічні потреби в їжі, сні і т.п. здобувають усе більш людську, тобто змістовну й облагороджену культурну форму. У ході своєї історії людина постійно олюднює свої потреби і спосіб їхнього задоволення, самим буттям пов'язуючи природне і соціокультурне.

Аналіз сутності культури, її місця і ролі у суспільстві дозволяє виділити основні взаємозв'язані сторони, аспекти культури та її основні визначення.

Культура – народжене суспільством, властиве суспільству соціальне явище, що відбиває його якісну характеристику та збагачує духовне життя людини.

Культура – процес творчої діяльності людини, спрямованої на пізнання навколишнього світу і самої людини у цьому світі, на отримання об'єктивної інформації про світ, де головну роль відіграє наука і мистецтво.

Культура повинна допомогти людині не тільки пізнати світ й саму себе, але й визначити своє місце в світі.

Культура включає в себе сутність досягнутих людиною у процесі освоєння світу матеріальних і духовних цінностей, а також відповідних ціннісних орієнтацій людини у світі.

Культура, створюючи необхідні для орієнтації людини норми поведінки та оцінки, забезпечує регулювання соціальних відносин між людьми.

Культура виступає могутнім фактором формування людських сутнісних сил, формування людини у біологічній людській істоті, перетворення її природних потреб, емоцій у справжні людські. У цьому і є основне завдання культури в історії нашої молодшої цивілізації.

Відомий філософ Мемфорд вважав, що культурна робота (духовна робота) була для розвитку людства важливішою, аніж фізична праця. Важливіше, ніж розвиток землеробства було створення молитовних дощечок, ритуальних танців, тотемних стовпів, тобто здійснення чисто людських дій, що формували душу людини.

2. Слово «**медицина**» походить від латинського «*medeor*» — зцілювати, вміння зцілювати, мистецтво лікування. Медицина — це галузь науки, яка займається хворобами, механізмами формування хвороб і має на меті запобігти їхній появі та захистити людину.

Медицина (лат. *medicina*, від *medicus* — лікарський, лікувальний) — система наукових знань і практичної діяльності, метою якої є зміцнення і збереження здоров'я, подовження життя людини, профілактика й лікування хвороб. Медицина вивчає будову і процеси життєдіяльності організму людини в нормі і при патології; фактори природного і соціального середовища в аспекті їх позитивного або негативного впливу на стан здоров'я людей; власне хвороби людини (їх причини, механізми виникнення, розвиток і характерні ознаки), а також можливості використання різних фізичних, хімічних, біологічних і технічних факторів та пристроїв для попередження, виявлення і лікування захворювань. На цій основі розробляються рекомендації з найбільш раціонального способу життя, режиму праці та відпочинку, харчування; заходи, що забезпечують оптимальні гігієнічні умови життя; безпечні умови праці; раціональне виховання, а також методи виявлення, способи профілактики і лікування різних хвороб. Коло інтересів **Медицини** охоплює всі сфери життя людини, що перетворює її в систему

наукових знань про здоров'я і хвороби, умови індивідуального і громадського життя сучасної людини.

Мистецтво – одна з форм суспільної свідомості, віддзеркалення дійсності в художніх образах, естетичне освоєння світу, творчість за законами краси.

Мистецтво — галузь людської культури, в якій за допомогою знаків через конкретні образи світу виражаються його узагальнені сенси. Зазвичай поділяється на літературу, образотворче мистецтво, декоративно-ужиткове, сценічне, музику та архітектуру.

У культурологічній традиції прийнято культуру поділяти на матеріальну і духовну. Зрозуміло, що цей поділ доволі умовний, оскільки в реальному житті всі складові культури є дуже взаємопов'язані. Тому під **матеріальною культурою** розуміємо сферу матеріальної діяльності людей, а також процес виробництва, розподілу та споживання матеріальних благ.

Під **духовною культурою** – розуміємо сферу духовної діяльності людей, до якої відносимо ідеї, знання, норми права і моралі, традиції і релігійні вірування тощо, а також діяльність таких установ як школи, вищі навчальні заклади, театри, філармонії тощо.

Матеріальна та духовна культура у різних сферах суспільного життя має свою специфіку. Тому правомірно, залежно від видів матеріальної діяльності, розрізняти культуру праці, культуру виробництва, культуру торгівлі тощо. Залежно від сфери духовної діяльності можна говорити про політичну культуру, правову, моральну, естетичну, культуру мови, мислення тощо.

3. У структурі культури прийнято виокремлювати **художню культуру**. Є дві можливості розгляду художньої культури – як окрему структурну ланку або особливу форму духовної культури. Так чи інакше під художньою культурою – розуміємо особливу творчу діяльність людини, що здійснюється у специфічній формі і специфічними художніми засобами.

Результатом прояву художньої культури є художні цінності, тобто твори мистецтва, в яких дійсність відбивається у формі художніх образів.

До **художньої культури** слід віднести різні види мистецтва – література, архітектура, малярство, театр, музика, кіно.

Види мистецтва відображають дійсність за допомогою різноманітних художніх і творчих засобів і в різних жанрах.

Жанр (від фр. genre – рід, вид) – підрозділ кожного виду мистецтва, зумовлений різноманітністю конкретних можливостей художнього осягнення дійсності, що диференціюються за різними класифікаційними ознаками (тематичними, структурними, функціональними тощо).

Приклад. Жанр – це елемент систематизації літературного твору. У теорії **літератури**, що її вперше почав розробляти ще Арістотель, твори поділяються на три роди, які, своєю чергою, поділяються на жанри:

1. Епос – розповідь, новела, повість, роман;
2. Лірика – вірш, вірш-діалог, дума, медитація, ода, поезія, поема, романс, сонет, хайку тощо;

3. Драма – трагедія, комедія, трагікомедія, мелодрама, водевіль, містерія, феєрія.

Архітектура : громадська, житлова, виробнича.

4. «Тільки лікар, який поєднує інтелект з моральною досконалістю, достойний лікувати тіло й душу хворого. Довіра хворого до лікаря накладає на нього надзвичайну відповідальність тому, що тільки від лікаря залежить – окріпне чи ослабне моральна сила хворого і його здатність боротись з хворобою». Медична діяльність, як і мистецька творчість, є благословенна талантом.. В усі часи лікувальне мистецтво ставало більш глибоким і досконалим, коли лікарі своїм зором бачили не тільки тіло, а й душу людини. Життя та діяльність геніальних людей, Гіппократа, Галена, Авіценни, Парацельса, Везалія, Карла Густава Юнга (знаменитого філософа й лікаря), Нострадамуса, Юрія Дрогобича, Данила Самойловича, Феофіла Яновського, Данила Заболотного та інших,

Наприкінці ХХ ст. ВООЗ заяввили, що «на сучасному етапі розвитку медицини важливим аспектом є тісна інтеграція наукової і традиційної медицини, європейської та східної з метою забезпечення більш високої ефективності зміцнення здоров'я та лікування захворювань».

Інтеграція різноманітних напрямів духовної культури, в тому числі, на перетині мистецтв і науки, увібрала в себе досягнення медицини, психології, культурології, мистецтв, соціології та інших дисциплін. Ці методи універсальні і можуть бути адаптовані до різних завдань, починаючи від вирішення проблем психосоматичної і соціальної дезадаптації і завершуючи розвитком особистісного потенціалу. Таким чином, мистецька терапія здатна стати інструментом творчої, внутрішньоособистісної, міжособистісної та культурної комунікації. В процесі ж лікування мистецтвами можливе відновлення і розвиток тих «другорядних функцій», які є резервом особистісного розвитку пацієнта.

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ 2 **Медицина і література** **(2 год.)**

План

1. Література як вид мистецтва. Жанри літератури.
2. Мистецтво слова. Медична література в історичній ретроспективі.
3. Літературна творчість медиків. Художня література про лікарів
4. Бібліотерапія.

Рекомендована література

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
2. Кіно і телебачення. Арт-терапія душі, зачарованої екраном. Вступ до екранної метаантропології. / Вселена Світла, вид-во КТН. 2020. 370 с.

3. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон : Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
4. Марчукова С. М. Медицина в дзеркалі історії. Київ: Європейський дім, 2023. 272 с.
5. Турган О.Д. Медицина і художня культура (частина перша): навчальний посібник для студентів-медиків / О. Д. Турган. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 124 с.

Під терміном **„література”** розуміємо - один з основних (на сучасному історичному етапі) видів мистецтва — мистецтво слова, тобто такий вид мистецтва, в якому матеріальним носієм образності є слово, словесний вираз.

- ▶ Література (від лат. litterae — буква, літера),- сукупність писаних і друкованих творів певного народу, епохи, людства.
- ▶ Література відображає та зберігає знання й культуру народу та певного історичного періоду.
- ▶ Є різновидом мистецтва власне, мистецтвом слова, що відображає дійсність у художніх образах, створює нову художню реальність за законами краси; результатом творчого процесу автора ,
- ▶ Література за своїм змістом розмежовується на наукову, та художню, призначену спеціально для задоволення пізнавальних, інтелектуальних та естетичних потреб

Художня література, яка є мистецтвом слова — це особливий вид мистецтва, в якому носієм матеріальної образності є мова. Характеризують літературу певні особливості: її образи позбавлені візуальної достовірності, вона діє на людську фантазію, особливо гостро активізує інтелект; через слово реальність сприймається в усій її багатоманітності, відкриваються великі можливості осягнення внутрішнього духовного світу людей, та їх спілкування.

Як виду мистецтва, літературі притаманне, багатогранне, історичне осмислення дійсності, сприймання та осмислення її, безпосередньо як процесу. Предметом літературного пізнання є людина в життєвому процесі, та і все, пов'язане з нею. Така всеохопність як читачеві так і письменнику дає унікальні та вражаючі можливості для пізнання людини.

Література допомагає освоїти людині такі сторони життя і суспільства, які іншими шляхами пізнати не можна. Пізнати протиріччя людської сутності, її непрості стосунки зі світом родини і суспільства можливо через твори реалістичної школи. Читачу у творах відкриваються непрості механізми людської психіки, поведінки через знайомство з цікавим та захоплюючим сюжетом, персонажами, які в свою чергу постають певними моделями людського світу. Іншими словами, немає потреб «практикувати» такі ситуаційні моделі у житті – розпізнати їх допомагає література, саме вона дає ключ для прочитання життя та мислення людини, і в такому розумінні її пізнавальна функція нерозривно пов'язана із морально-етичною та виховною, але вчить вона непомітно, впливає на найтонші струни людської душі. Література, як мистецтво, відноситься до сфери людського духу.

Висновок

Отож, у світі тисячоліттями вироблялись та удосконалювалися моральні принципи та ідеали прекрасного. І це все, немов у дзеркалі, відбилось та

відобразилось у художній літературі. Кожне покоління та кожна епоха внесла свій вклад у формування системи моральних цінностей суспільства, а література, яка це увібрала, і яка є одним із найпопулярніших видів мистецтва, має змогу донести їх до читача.

У художній літературі можна побачити нерозривну єдність виховного, пізнавального і розважального впливів. Геніальні митці мають змогу бачити саму суть непостійних явищ життя, а їхні твори спрямовані на пізнання та осягнення проблем добра і зла, вічні людські цінності, захист їх та утвердження, що являється виявом гуманізму в літературі. Розвиток літератури відбувається в неперервних пошуках та експериментах, тобто постійно перебуває в процесі.

У теорії **літератури**, що її вперше почав розробляти ще Арістотель, твори поділяються на три роди, які, своєю чергою, поділяються на жанри:

1. Епос – розповідь, новела, повість, роман;
2. Лірика – вірш, вірш-діалог, дума, медитація, ода, поезія, поема, романс, сонет, хайку тощо;
3. Драма – трагедія, комедія, трагікомедія, мелодрама, водевіль, містерія, феєрія.

2. Слово — найбільш гнучкий матеріал. Його гнучкість полягає в тому, що засобами словесної передачі виявляється можливим частково відтворювати зображувальну специфіку майже кожного виду мистецтва. Так, поезія прийомами своєї звукової організації наближається до музики. Прозаїчні словесні образи можуть давати ілюзію пластичного зображення і т. д. Крім того, слово — єдиний з матеріалів мистецтва, що дає змогу зображувати людську мову.

Словесне мистецтво, яке сьогодні посідає одне з провідних місць у суспільно-естетичній свідомості людства, не відразу знайшло таке визнання. Античність, епохи Відродження та класицизму надавали перевагу скульптурі та живопису, поезія, як тоді вважалося, програвала в порівнянні з ними через відсутність елемента наочності у її зображеннях. Популярність літератури, яка неперервно зростала в усі подальші епохи розвитку мистецтва, засвідчила, що словесне мистецтво ні в чому не поступається перед живописом та скульптурним зображенням і багато в чому перевершує їх.

Медична література в історичній ретроспективі.

Наукова

Монографії
Підручники
Навчальні посібники
Статті

Художня

Романи
Повісті
Нариси
Оповідання
Поезія

Медична література в історичній ретроспективі

- Час появи перших письмових пам'яток у культурі Стародавнього світу;
 - Перші згадки про стародавні медичні літературні пам'ятки у культурах Стародавнього Єгипту, Месопотамії, Вавілонії, Ассирії
 - папірус Еберса, папірус Е.Сміта
 - Перші згадки про стародавні медичні літературні пам'ятки у культурах Стародавніх Індії та Китаю
 - медицина Тибету, трактат "Чарака-самхита»
 - Внесок Античної культури у розвиток медицини
 - Від Алкмеона до Галлена
 - Медичні трактати раннього середньовіччя Близького Сходу
 - Абу Ар Разі «Духовна медицина»
 - Авіценна «Канон лікарської науки»
 - Українські медичні трактати раннього середньовіччя.
 - Євпраксія-Зоя «Алімма».
- Медична література епохи Ренесансу
Література Посвітництва, як час формування професійної медицини

3. Художня література на медичну тематику

- Світові бестселери: А.Камю "Чума", Ж.-П. Сартр "Мухи", Ф.Кафка "Перевтілення"; П.Коель "Вероніка вирішує померти" та ін.
- Проблема ставлення суспільства до хворих в зарубіжній літературі: цикл оповідань Джека Лондона "Храм гордині"; роман У.С. Моєма "Місяць і грош", твори А. Дж.Кроніна "Зірки дивляться вниз", "Замок Броуді", "Молоді роки".
- Літературний доробок лікарів П. Бейліна «Чотири операції», «Нариси з хірургії», «Людина живе раз»; повість М. Амосова "Думки і серце" .
- Літературна творчість українських лікарів С. Руданського, М. Левицького, І. та Ю Липів, Остапа Вишні (Павла Губенка), М. Амосова, А. Радзіховського, В. Коротича.

4. Книголікування або бібліотерапія (з грецьк. «книголікування») - психологічна допомога, зняття душевного стресу і лікування людей в основі якого лежить читання ними книжок певного змісту і тематики. Як окремий вид терапії з'явився на початку ХХ ст.

Бібліотерапія – це лікування людини словом, книгою. Вона займається вивченням особливостей читацького сприйняття під час хвороби і розробкою способів психологічної корекції за допомогою спеціально підібраної літератури.

Початок лікування книгою вперше заклали церковні бібліотеки, в яких зберігалися видання релігійного змісту, що приносили віруючим заспокоєння і надію. В епоху Відродження книги стали більш доступними широкому колу читачів, і лікарі почали використовувати їх з лікувальною метою. Офіційно термін „бібліотерапія” було визнано у 1916 році Асоціацією бібліотек США.

Отже, бібліотерапія - це область діяльності, спрямована на формування у людини навичок і здатності протистояти неординарним ситуаціям (хворобам, стресам, депресіям та ін.), зміцнювати силу волі, підвищувати інтелектуальний та освітній рівень.

Методика і техніки бібліотерапії є складним поєднанням книговедіння, психології та психотерапії. Бібліотерапію можна віднести й до традиційної психотерапії мистецтвом. Теорія та практика бібліотерапії ще й досі не розроблені достатньою мірою. Проте цілюща дія книги на людину вже широко використовується лікарями та педагогами. Читання книг — це заповнення недоліків власного досвіду та власних переживань

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ 3 **Образотворче мистецтво і мистецтво лікування** **(2 год.)**

План

1. Жанри образотворчого мистецтва. Живопис, графіка, скульптура.
2. Образотворче мистецтво і мистецтво зцілення у ретроспективі
3. Образотворче мистецтво як метод лікування
4. Нанотехнології і образотворче мистецтво. Ортопедія 3 D

Рекомендована література

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
2. Кіно і телебачення. Арт-терапія душі, зачарованої екраном. Вступ до екранної метаантропології. / Вселена Світла, вид-во КТН. 2020. 370 с.
3. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон : Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
4. Марчукова С. М. Медицина в дзеркалі історії. Київ: Європейський дім, 2023. 272 с.
5. Турган О.Д. Медицина і художня культура (частина перша): навчальний посібник для студентів-медиків / О. Д. Турган. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 124 с.

1. **Образотворче мистецтво** - відображення реального у вигляді художніх образів на площині (графіка, малярство тощо) та в просторі (скульптура).

Образотворче мистецтво відображає дійсність у наочних образах, відтворює об'єктивно наявні властивості реального світу: об'єм, колір просторовість, матеріальну форму предмета, світлоповітряне середовище тощо. Проте образотворче мистецтво зображує не тільки те, що доступне безпосередньому зоровому сприйняттю, але й передає розвиток подій у часі, певну фабулу, розгорнуту оповідь. Воно розкриває духовний склад людини, її психологію.

Види образотворчого мистецтва:

- Архітектура
- Живопис
- Скульптура

- Графіка
- Декоративно-ужиткове мистецтво
- Дизайн

Жанри образотворчого мистецтва

- Портрет.
- Натюрморт.
- Пейзаж-зображення природи
- Батальний
- Побутовий.
- Історичний.
- Міфологічний.
- Анімалістичний.
- Марина-морський пейзаж
- Автопортрет.

Живопис, малярство — вид пластичного мистецтва, створення зорових образів за допомогою фарб, нанесених на будь-яку поверхню: натягнуте на раму полотно, папір, поверхню стін, посуд тощо

Жанри живопису:

- портрет, пейзаж, натюрморт, батальні, історичні, побутові зображення

Графіка (грец. *graphikos* «написаний») — вид образотворчого мистецтва, для якого характерна перевага ліній і штрихів, використання контрастів білого і чорного

Графіка поділяється на такі різновиди:

- станкова — твори, що мають самостійний характер
- прикладна: книжкова та газетно-журнальна
- плакатна
- промислова
- архітектурна

Скульптура (лат. *sculptura* - вирізаю, висікаю) - вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну, тривимірну форму і виконуються із твердих чи пластичних матеріалів

Скульптура : монументальна, станкова

2. Образотворче мистецтво Середньовіччя і мистецтво лікування. Мистецтво оформлення медичних трактатів "Анатомічна Людина" ("Зодіакальна Людина"), часослов герцога Беррійського (початок 15 століття).

Анатомія людини і ренесансне мистецтво. Андреа Везалій. Леонардо да Вінчі Атласи з анатомії.

Анатомічний атлас Готфріда Бидлоо «Анатомія людського тіла в 105 таблицях», що вийшов у світ в 1685 р. в Амстердамі.

«Словник, або ілюстрований покажчик всіх частин людського тіла» латинською мовою був складений в 1744 р. вітчизняним анатомом і хірургом М.І.Шеїним Анатомічні атласи XIX століття

Атласи професора Лейпцизького університету Вернера Шпальтегольца. атласи В.П.Воробьева і Р.Д.Сінельнікова.

Живопис і діагностика захворювань: Рембрандт «Вірсавія», Ж.Б. Шарден «Автопортрет у пенсне», Вінсент Ван Гог «Портрет доктора Гаше».

Творчість Едварда Мунка та його мистецький доробок.

3. Образотворче мистецтво як метод лікування. Арттерапія.

Терапевтична функція - зміцнення особистості за допомогою мистецтва.

Арт-терапія - метод психотерапії, що використовується для лікування і психокорекції за допомогою художніх прийомів таких як: малювання, ліплення, музика, фотографія, кінофільми, книги, акторська майстерність і багато іншого.

- Арт-терапія використовується у формі групової та індивідуальної роботи.
- в психіатричних клініках лікувальна робота з психіатричними хворими;
- лікувально-реабілітаційна допомога пацієнтам у соматичних стаціонарах, реабілітаційних центрах; — у роботі з хворими, що страждають онкологічними та іншими захворюваннями з високою ймовірністю летального результату
- у психосоматичних відділеннях; — у геріатрії і психогеріатрії з пацієнтами похилого віку з соматичною або психіатричною патологією;
- в реабілітації та адаптації інвалідів (порушення комунікативних навичок, проблеми, пов'язані з соціальною ізоляцією, втратою працездатності, перспективою смерті, втратою смислу життя тощо)

Колір як ефективний допоміжний засіб у лікуванні нервових хвороб, його вплив на функціональну здатність органа зору і нервову систему людини. Лікувально-профілактичні вимоги до колірної оформлення виробничих, лікувальних, культурно-побутових приміщень та обладнання.

Використання в медичній практиці творів образотворчого мистецтва. Відбір і демонстрації творів живопису, графіки, скульптури з урахуванням їх впливу на психофізіологічний стан людей.

Терапевтичне значення пейзажів, їх використання в оформленні інтер'єру лікувальних установ.

4. Сьогодні світова спільнота живе в очікуванні чергового технологічного прориву, пов'язаного із розвитком і вивченням технології з вищим ступенем застосування перспективних наукових розробок у тому числі і в медицині. Основні надії при цьому пов'язані з нанотехнологією — технологією, що оперує структурами із розмірами порядку нанометра.

За багатьма прогнозами, розвиток нанотехнологій визначить обличчя ХХІ століття. Оскільки нанонауки не є спеціальною галуззю знань, дослідження в нанорозмірній галузі ведуться і у фізиці, і у хімії, і в біології. А ще частіше на стику науки і інших прояві духовної культури у тому числі мистецтва і його можливостей. Важливі нанопроєкти мають міжгалузевий характер і вимагають нових організаційних підходів для їх реалізації та відповідної підготовки кадрів, які мислять не стардартно, а творчо.

- Стоматології
- Ортопедія
- Хірургія

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Історія та мистецтво будівництва лікувальних установ (2 год.)

План

1. Архітектура як вид просторового мистецтва
2. Будівлі медичного призначення
3. Корпуси Львівського медичного університету
4. Сучасна архітектура медичних закладів

Рекомендована література

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
2. Кіно і телебачення. Арт-терапія душі, зачарованої екраном. Вступ до екранної метаантропології. / Вселена Світла, вид-во КТН. 2020. 370 с.
3. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон : Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
4. Марчукова С. М. Медицина в дзеркалі історії. Київ: Європейський дім, 2023. 272 с.
5. Турган О.Д. Медицина і художня культура (частина перша): навчальний посібник для студентів-медиків / О. Д. Турган. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 124 с.

1. Архітектура - мистецтво створення споруд, які формують просторове середовище для життя і діяльності людини

Архітектура, як вид мистецтва, є складовою частиною матеріальної і духовної культури людства

○ Основними засобами архітектури :

- композиція,
- пропорція,
- масштаб,
- послідовність елементів конструкції (ритм),
- пластика об'ємів,
- фактура і колір матеріалів

Основу теорії архітектури заклав у II пол. 1 ст. до н.е римський інженер Вітрувій у трактаті «10 книг про архітектуру».

3 вимоги до споруджуваної будівлі: **міцність, корисність, краса.**

За призначенням архітектуру поділяють на види:

- житлова,
- громадська (культові будівлі, видовищні, адміністративні),
- промислова(виробничі, транспортні, торгівельні споруди).

Складовою частиною архітектури є садово-паркове мистецтво – оформлення парків, скверів, бульварів.

Архітектурний стиль – сукупність функціональних і художніх рис архітектури.

Стилі:

- Романський,
- готичний,
- ренесансний,
- бароковий,
- рококо,
- класичний,
- модерн

2. Лікувальні заклади Стародавньої Греції

- Асклепіони,
- ятреї,
- періодепти

Лікувальні заклади Стародавнього Риму
шпиталі:

- міські,
- військові (валетудинарії)

Будівлі медичного призначення епохи Середньовіччя. Особливості будівництва і розміщення лікувальних закладів українського середньовіччя. Перші лічниці : лікарня Св. Йоанна «Єрусалимського ордену госпітальєров» (1099); лікарня Св. Духа в Монпельє, Франція (1145).

Оскільки церковні собори в Латерані (1139 р.), Монпельє (1162 р.) заборонили лікарям-ченцям займатися всіма лікувальними процедурами, під час яких проливається кров (*Ecclesia abhorret sanguinem*) виникла необхідність - 1) задуматися над будівництвом окремих приміщень, де б надавали медичні послуги поза монастирськими територіями, 2) поширення інфекційних захворювань у містах потребувало більш успішних методів боротьби проти пошестей, у тому числі винесення лічниць поза центральні частини міста.

Особливості будівництва лікувальних закладів у Європі в епоху Просвітництва.

Клініка - медична, як правило, лікарняна установа, в якій, поряд з лікуванням хворих, проводять навчальну та науково-дослідну роботу
Будівлі університетської клініки Німеччини Charite,
Клініки 19 ст. на українських землях.

- Олександрівська клінічна лікарня у Києві,
- університетська клініка ім.Богомольця у Києві

Особливості будівництва і розміщення лікувальних закладів у 20-21 ст.

Початок 20 ст. – будівництво павільйонної системи лікарень. Львівська обласна інфекційна лікарня

У ХХ столітті в Європі та США з'явився новий вид архітектури, що характеризувався простими, часто білими стінами, широкими вікнами та плоскими дахами, відкритими балконами, терасами та садами на дахах. І житлові, і громадські будівлі нового стилю вирізнялися великими скляними просторами і творилися зі сталі та залізобетону. *Лікарня Божон в Кліши, Франція. (1930-35).*

Архітектор Аалто був перший, хто застосував принципи органічної архітектури і психоекології для проектування лікарень, став прикладом для наслідування архітекторів другої половини 20 – 21 ст

- Приклад функціоналізму архітектор Ян Багенський
- Інститут Вайгля.
-

3. Будівлі львівського медичного університету. Медичний факультет — Львівського університету створений цісарською постановою від 1 жовтня 1894 р.

Міська влад Львова передала

безкоштовно та надала під будівництво земельні ділянки на вул. Пекарській вартістю близько 70000 зл. Та субсидію в розмірі 30000 зл.; уряд погодився з вибором місця побудови та зобов'язався спорудити комплекс медичного факультету та обладнати його. Вже весною 1893 р. на вул. Пекарській, 52 розпочалося будівництво.

У 1894 р. за проектом архітектора Браунзейса споруджено перші три будівлі: головний будинок кафедри описової анатомії та фізіології (вартістю 199520 зл.); ліворуч — будинок кафедри судової медицини (213 613 зл.); праворуч — будинок кафедри патології, хімії та фармакології (190057 зл.).

Три будівлі (корпус анатомії, корпус патології та корпус фармакології) компонується в форм ібукви 'П' навколо відкритого двору-курдонера, творячи єдиний ансамбль. Будинки споруджувалися неподалік від мальовничого східного передмістя Львова, в парковому оточенні. Проектувалися для потреб медичного відділу університету. Внутрішнє планування будівель базується на коридорно-анфіладній системі. В комплексі інтер'єрів привертає увагу парадна сходова клітка і велика амфітеатральна навчальна аудиторія в центральному корпусі.

Медичний факультет утворено в 1894 р. перенесенням з філософського відділу кількох кафедр: фармакогнозії, анатомії людського тіла, гігієни, фізіології людини. Урочисте відкриття нового відділу відбулося в тому ж році цісарем Францем-Йозефом; навчання розпочали 84 студенти.

Головний корпус Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького - триповерховий будинок був споруджений як дерматологічна клінічна лікарня у 1912–1914 рр. Ініціатором будівництва був проф. Володимир Лукасевич. Ранній приклад архітектури модернізму,

виконаний у класицистичному варіанті. Спочатку, в роки Першої світової війни, тут діяв епідемічний шпиталь.

Архітектурний конструктивізм у Львові. (30-і роки XX ст.) Інститут Вайгля у Львові: нові тенденції архітектури і медицини.

Навчальні бази медичного університету у лікарнях міста.

4. Станом на 04.2022 р. через війну РФ проти України пошкоджено 324 лікарні, з них 24 – знищені повністю.

Україна в умовах війни - кожна лікарня, яка буде збудована в Україні буде збудовано враховуючи нові тенденції в архітектурі та в медицині. Обов'язково мати підземний паркінг як ще один поверх медичного закладу в умовах воєнного та інших надзвичайних станів.

Сьогоднішні будівлі лікарень нагадують чудернацькі версії архітектурних моделей **1960-х** років з великою кількістю технологічного обладнання, яке просто запхали всередину. В середовищі, що складається з декількох відділень або окремих блоків, пацієнта переміщують з одного місця в інше, щоб надати йому допомогу, замість того, щоб надавати весь спектр допомоги на одному місці. Під час проектування архітектори не орієнтовані на пацієнта, а на нові технології.

Використання «**технологій**» в якості ключового елемента командою розробників може значно поліпшити дизайн будівель і результати лікування пацієнтів. (Віртуальний догляд, інтеграція будівельних систем, інформаційні панелі для інфекційного контролю, прогнозна аналітика, віддалений моніторинг, мобільні медичні установи, системи попереджувального запобігання падінню і рішення для робочих процесів системи визначення місця розташування в реальному часі (**RTLS**) часто не беруться до уваги або виключаються з проектування як занадто дорогі або футуристичні.)

Фахівці з проектування медичних установ повинні усвідомлювати, що стара модель лікувальної установи, красиво оформлена як готель високого класу, більше не є революційним або далекоглядним. Вони повинні забезпечити, щоб технології завжди були на задньому плані та забезпечували додаткову цінність для покращення досвіду пацієнта, а також враховувати, що можливості безпеки пацієнтів будуть в усіх компонентах закладу охорони здоров'я.

Кінцева мета – створення найкращого лікувального середовища і сприятливих умов для пацієнтів. Доступно безліч технологій для безпеки пацієнтів, які слід вивчити під час генерального планування, програмування і проектування приміщень. Кожен з них різним чином впливає на процеси, операції, медичні програми, приміщення та планування приміщень, але всі вони можуть поліпшити безпеку пацієнтів при правильній реалізації.

Під час проектування слід враховувати наступні пропозиції щодо технологічної безпеки пацієнтів, а також їх конфігурацію в просторі та інфраструктурі:

- Активне спостереження за пацієнтом.
- Співпраця хірургічної бригади
- Віртуальний командний центр по догляду.

- Інфекційний контроль.
- Управління медикаменти
- Віртуальні клініки.
- Дисплеї з штучним інтелектом
- Палати орієнтовані на пацієнта
- Планування медичного закладу для наступної пандемії

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Медицина і театральні видовища (

2 год.)

План

1. Театр як вид мистецтва:
 - А) види та жанри театального мистецтва;
 - Б) цілі і засоби театального мистецтва.
2. Мистецтво лікування і театр:

Рекомендована література

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
2. Кіно і телебачення. Арт-терапія душі, зачарованої екраном. Вступ до екранної метаантропології. / Вселена Світла, вид-во КТН. 2020. 370 с.
3. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон : Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
4. Марчукова С. М. Медицина в дзеркалі історії. Київ: Європейський дім, 2023. 272 с.
5. Турган О.Д. Медицина і художня культура (частина перша): навчальний посібник для студентів-медиків / О. Д. Турган. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 124 с.

1. Театр – це школа життя: дивовижна, емоційна і сприятлива. Театральне мистецтво – це дзеркало нашого життя. Театр з допомогою драматичних дій висвітлює нам світ, ведучи з нами діалог шляхом серця з серцем, душі з душею, очі в очі.

Театр - вид мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами, а також установа, де здійснюються сценічні вистави акторами і приміщення у якому відбуваються вистави. Театр як мистецтво називають також театральним мистецтвом. Театральне мистецтво – це окремий вид мистецької діяльності, який поєднує в собі можливості різних художньо-зображувальних засобів, воно створює образи, розвиває культуру мовлення, образне мислення, регулює поведінку; сприяє розвитку асоціативної пам'яті, художньої уяви, а також впливає на внутрішній світ людини.

Театральне мистецтво є синтетичним.

Театр це - синтез літературного тексту, музики, образотворчого мистецтва, хореографії

Найбільш відомі жанри театру :

- Драма
 - Трагедія
 - Комедія
 - Опера
- Є менш відомі
- Буфонада (від італ. слова «buffonata», що означає «блзнювання») – це комічний спектакль
 - Водевіль — легка комедійна п'єса з куплетами
 - Мелодрама (з грец. melos — «музика», drama — «дія») — жанр театрального мистецтва (п'єса з гострою інтригою), розкриває чуттєвий світ героя — відображає внутрішню боротьбу добра і зла.
 - Мораліте (від лат. moralis – моральний) — драматичні представлення в Середні століття
 - Мюзикл (англ. Musical від music – музика) – це музичний жанр
 - Пародія – зародилася в антич. літературі (спектакль — насмішка)

Метою театрального мистецтва є катарсис.

Катарсис -це моральне очищення, піднесення душі через мистецтво, що виникає в процесі співпереживання та співчуття.

Поняття виникло в античності, його вживали у філософії, медицині, естетиці й через свою поліфункціональність воно набуло чимало тлумачень

В Античний час катарсис це звільнення тіла від будь-якої шкідливої матерії, душі – від «скверни» і хворобливих афектів.

Лікування театральним мистецтвом:

Арт-терапія - метод психотерапії, що використовується для лікування і психокорекції за допомогою художніх прийомів таких як: малювання, ліплення, музика, фотографія, кінофільми, книги, акторська майстерність і багато іншого.

Види арттерапії

Анімаційна терапія - сучасна технологія соціальної реабілітації з метою зміни поведінки, міжособистісних і колективних відносин, в процесі якої відбувається, з одного боку, «розблокування» громадських зв'язків і встановлення теплих, довірливих відносин, з іншого – навчання та оволодіння навиками позитивного мислення, естетики і поетики.

Кінотерапія- один з напрямків арт-терапії, іншими словами, терапія душі мистецтвом. Фільм -це метафора, де можна побачити відображення певної життєвої ситуації. Щоб допомогти пацієнтові, сюжет фільму має бути схожим із життєвою ситуацією, в яку потрапила людина, і запропонувати вихід з неї. Драматерапія - театр і акторська майстерність.

Драматерапія - це напрямок арт-терапії , де викорис-товується такий поширений технічний прийом, як драматизація, тобто розігрування будь-якого сюжету. Театр історично створювався як терапевтична дія (теорія катарсису Аристотеля). Театральна вистава була надзвичайно сильною по емоційному впливу. Драма як психотерапевтичне дійство почалося з кінця 19 ст., коли стали виникати психотерапевтичні театри в Німеччині, Австрії, США, Росії, Франції.

Драматерапія – це завжди гра, тобто вид діяльності, орієнтований на процес і на задоволення в цьому процесі. Сила і глибина впливу цього напрямку арт-терапії пов'язана зі здатністю висловлювати події і переживання яскраво, ясно, точно. Це дає можливість згадувати і переживати інакше певні життєві події, подивитися на них іншими очима. Існує серйозна різниця між драматерапією і психодрамою. Вона полягає в тому, що психодрама використовує для драматизації конкретний біографічний матеріал, а драматерапія не фокусується на реальному житті людини.

2. Мистецтво лікування і театр:

- Анатомічний театр та його цілі;
- Лекція, як метод навчання майбутніх медиків;
- Медичний огляд,
- Хірургічне втручання як видовище;
- Мистецтво спілкування з пацієнтами як театральне видовище та ін.

В. Шекспір:

«Все наше життя – гра, а люди в ній – актори»

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ 6 ***Музичне мистецтво і медицина (2 год.)***

План

1. Музика як вид художньої культури. Види та жанри музичного мистецтва.
2. Музика як засіб арт терапії. Нові можливості музики і мистецтва лікування.
3. Музичне мистецтво у біографіях відомих лікарів.

Рекомендована література

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
2. Кіно і телебачення. Арт-терапія душі, зачарованої екраном. Вступ до екранної метаантропології. / Вселена Світла, вид-во КТН. 2020. 370 с.
3. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон : Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
4. Марчукова С. М. Медицина в дзеркалі історії. Київ: Європейський дім, 2023. 272 с.
5. Турган О.Д. Медицина і художня культура (частина перша): навчальний посібник для студентів-медиків / О. Д. Турган. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 124 с.

Віками відомий союз музики та медицини, в якому музика надихає естетизмом і живить науку лікування фундаментальною системністю гармонії буття, медицина ж підіймає музичне мистецтво від рівня єднання з

природою та прекрасним до п'єдесталу тонких енергоінформаційних технологій оздоровлення.

Музика (від грец. *Musike* - мистецтво муз) – це вид мистецтва, в якому художні образи формуються за допомогою звуків, і який характеризується особливо активним і безпосереднім впливом на внутрішній світ людини.

Звук, як основа музичної образності та виразності, позбавлений смислової конкретності слова, не відтворює фіксованих, видимих картин світу, так як це відбувається в живописі або у драматургії. У той же час, музика в звукових образах узагальнено відображає індивідуальні сутнісні процеси життя.і при всій своїй узагальненості, художні образи в музиці володіють великою емоційною силою, властивістю втілити світовідчуття людини в його повноті та багатосторонності..

Напрями та жанри музики визначають характер і стиль музичного напрямку.

- Церковна : матета і меса.
- Світська: ораторія, опера, кантата.
- Камерна: народна пісня, романси, балада, реквієм, вокаліз, серенада, кант.

Народно – побутова музика (фольклор)

- Естрадно - розважальна музика
- Камерна музика
- Симфонічна музика
- Хорова музика
- Театральна музика

Усі музичні жанри можна поділити на вокальні та інструментальні.

Інструментальна музика - музика, призначена для виконання на різних музичних інструментах. Її виконують солісти, ансамблі або оркестр. Для симфонічного оркестру пишуть твори різних жанрів: симфонія, симфонічна поема, інструментальний концерт.

вокальна музика, що призначена для виконання голосом: пісня, романс, кантата, ораторія тощо

2. Мудрість вікової історії залишила нам дефініцію здоров'я , яка звучить так: «**Здоров'я – це внутрішньосистемний порядок**». В цьому ж контексті доречним є вислів Конфуція (551-479 р.р. до н.е.) про музику: «**Залучення до музики – це виховання внутрішньої гармонії**». Невтратити або віднайти цю гармонію допомагає музична арттерапія.

Музикотерапія - використання музики як терапевтичного засобу.

У XIX столітті фізіологічний вплив музики стали вивчати науковим методом, вимірюючи її вплив на частоту серцевого ритму, дихання, артеріальний тиск. Музика потужно впливала на людину, її почали

застосовувати з лікувальною метою у психіатрії – зокрема, психіатр Жан Етьєн Домінік Ескіроль ввів лікування музикою в медичну практику.

Наприкінці XIX століття у Великобританії сформувалась традиція застосування музики в системі оздоровчих заходів. У XX столітті в США, країнах західної Європи музична терапія стала професійною спеціалізацією в сфері оздоровчих технологій.

Сучасна музична терапія – молодий та сильний напрямок в арттерапії. В більшості країн світу вона вже набула статусу професійної спеціалізації та отримала визнання серед методів оздоровчої практики

Як на нас впливає музика?

- Музика піднімає настрій
- Музика навіює спогади про приємне
- Музика тренує мозок
- Музика зменшує стрес і частоту серцевих скорочень
- Музика нормалізує метаболізм
- Музика гамає біль

Д. Кемпбелл «Справжня геніальність зцілення полягає в тому, щоб навчити своє тіло, мозок і серце відкривати та виконувати свою музику, а не ті стандартні мелодії, які диктують нам соціальні норми».

3. Антика вчення **Герофіла** про пульс

Середньовічні університети і система семи вільних мистецтв. Математичний квадри ум і гуманітарний тривіум. У квадри умі – музика, обов'язкова для вивчення.

Роджер Бекон (1215-1295 р.р.) «Opus tertium» стверджував, що биття пульсу через рівні інтервали подібне до музики, тому вчення про пульс він намагався пояснити відповідно до законів музичної гармонії, тому, лікар має обов'язково знати музичні пропорції.

Авіценна (980-1037 р.р.) «Книги зцілення» один з розділів присвячено взаємозв'язку між пульсом та музикою. Перекладена з арабської на латинську мову в XII столітті ця книга стала основним медичним підручником середньовічного Заходу.

Відомий лікар **Марсіліо Фічіно** (1433-1499 р.р.), ректор академії у Флоренції, вважав, що вивчення однією і тією ж людиною обох мистецтв – медицини і музики – було зрозумілою справою. Переконавав студентів, що після занять медициною слід звертатися до музики, щоб позбавитися «тягаря душі і тіла та звеличити дух для більш високих занять».

Епоха Ренесансу. Наслідуючи античні концепції, **Й. Кеплер** (засновник теорії руху планет) в своїй книзі «Гармонія світу» висловив думку про симфонію світу, про об'єднання всіх планет в струнку єдину систему, врешті – про гармонію світів в музиці.

Ці рекомендації втілює у життя **Теодор Більрот** (товариш Йоганнеса Брамса), який був видатним хірургом зі світовим ім'ям, музикознавцем та музикантом

Українські митці з медичною освітою.

Випусники ЛНМУ ім. Данила Галицького

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
2. Кіно і телебачення. Арт-терапія душі, зачарованої екраном. Вступ до екранної метаантропології. / Вселена Світла, вид-во КТН. 2020. 370 с.
3. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон : Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
4. Марчукова С. М. Медицина в дзеркалі історії. Київ: Європейський дім, 2023. 272 с.
5. Турган О.Д. Медицина і художня культура (частина перша): навчальний посібник для студентів-медиків / О. Д. Турган. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 124 с.

Допоміжна

1. Арнольд із Віланови. Салернський кодекс здоров'я; Колір медицини Салерно; Віршовані приписи Салернської школи; прохання по поверненню з Салерно./Пер. з лат. Ю. Ф. Шульца. Київ: РІПОЛ КЛАСИК, 2022. 176 с.
2. Аронов Р. Е, Грандо А. А. Мирський М. Б. Сорокіна Т. З. Шилинис Ю. А. Жуковський Л. В. Коган В. Я. Визначні імена у світовій медицині. Great Names in the World History / Під ред. проф. А. А. Гракдо. Київ: РІА «Тріумф», 2022 495 с.
3. Везалій А. Про будову людського тіла. Естетична медицина новий напрямок індустрії краси та здоров'я. <http://medytsyna.com/estetichna-meditsina-novij-napryamok-industriyi-kраси-ta-zdorovya/>
4. Каган-Пономарьов М. Я. Літератори-лікарі: Нариси та підходи з додатком Бібліографічного словника. Київ: Нова, 2007. 438 с.
5. Кравець Г.Г. Дерматовенерологія в художній літературі кінця ХІХ поч. ХХ ст. *Український науково медичний молодіжний журнал*. 2021. № 3. С. 112- 113.
6. Котишева О.Музична терапія для дітей з обмеженими можливостями здоров'я в умовах центру соціальної допомоги. *Психологічна газета*. 2019. № 9
7. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури : навчально-методичний посібник : у 3-х т. Т. 1 / Ю. О. Москвічова. Херсон: Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 292 с
8. Мейєр-Штейнег Т. Стародавня медицина (Медицина Стародавнього Сходу і класичної давнини). 2-е вид. испр. Київ: Вузівська книга, 2019. 120 с.
9. Пиріг Л.А. Українські медики-митці і медицина – об'єкт українського мистецтва // <http://www.nbu.gov.ua/old>
10. Савельєва-Кулик Н. О. Музична терапія в інтегративній медицині: навч. посіб. для лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти / Савельєва-Кулик Н. О. Київ: Інтерсервіс, 2019. 138 с.
11. Світ медицини в художньому слові : реком. список / уклад. Г.В. Стороженко; відп. за вип. Л. І. Шпукал. – Вінниця, 2021. 13 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Види і техніки арттерапії. <https://studfile.net/preview/9185742/page:8/>
2. Шевченко Ю.Л. Філософія медицини, 2004. <http://texts.news/filosofiya-nauk>
3. Медицина Античної Греції і Риму. <http://dok.znaimo.com.ua>
4. Хороша музика лікує і фізично, і духовно. <https://pogliad.ua/news/culture/horos>

Навчально-методичне видання

Наталія Миронівна Божко,
кандидат історичних наук, доцент

МЕДИЦИНА І ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА
Конспект лекцій з вибіркової дисципліни
для студентів 1 курсу
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 228 «Педіатрія»

Навчально-методичне видання містить конспект лекцій з авторського курсу вибіркової компоненти «Медицина і художня культура» та список рекомендованої літератури..

Адресовано студентам 1 курсу медичного факультету ЗВО медичного профілю.